

Copyright © 2020 JM Maltese

Versie 3

Omslagontwerp, omslagbeeld en vormgeving JM Maltese

OP ZOEK NAAR ÍNDIOS BRAVOS

PAULO

I – DE VLUCHT

1

Bij de incheckbalie nam Tamara zijn hoofd in haar handen en drukte haar lippen op de zijne. Enigszins overrompeld deinsde Paulo terug; hij herstelde zich gauw en sloeg zijn armen onwennig om haar heen. De scherpe lucht van haar parfum drong zijn neus binnen en deed zijn ogen vol lopen.

Toen zijn vlucht werd omgeroepen, moest hij zich van haar losmaken.

‘En niet vergeten te bellen wanneer je aangekomen bent, oké?’ riep ze hem na.

‘Doe ik.’

Hij verruilde zijn koffer voor een instapkaart en begaf zich nog eenmaal omkijkend naar de paspoortcontrole voor de gates. Hoewel hij haar nergens in die mensenmenigte kon ontwaren, zwaaide hij toch nog even. Ze zou daar staan, wist hij, nog lang nadat hij uit het zicht was verdwenen.

Bij de gate sloot hij aan bij de kortste van drie meanderende rijen voor de poortjes. Er stond volk uit alle windstreken, waar Paulo’s mediterrane uiterlijk vloeiend in opging; een prettig allegaartje. Een neger met een New York Yankees baseballjack en bonte verentooi op spande de kroon. In de naburige rij juichte een groepje Japanners in krijstreeppakken hun vrouwen enthousiast toe, die kwamen aangesjokt alsof ze juist van de supermarkt kwamen, met boodschappentassen tjokvol etenswaren. Iets later liep Paulo gelijk met ze op en zag hij dat het geen etenswaren waren, maar flessen drank, Chevas Regal, als hij zich niet vergiste. De dames wierpen hem een ondeugende grijns toe, hij glimlachte aarzelend terug. Ze waren *partners in crime...*

Tien kilometer onder hem rimpelde de Atlantische Oceaan in de almaar opkomende zon. Ze haalden een stel olietankers in, dat een uitwaaiend spoor door de golven trok dat nog lange tijd zichtbaar bleef. Paulo probeerde te slapen, maar kon geen oog dichtdoen. Lezen ging ook al niet. Hij voelde zich weer het jongetje van zeven, met zijn ouders en broers onderweg naar de binnenlanden van Pará. Hij herinnerde zich de afgelegen vakantiehuisjes van zijn vaders zakenrelaties, de lommerrijke krekken, de witte zandstrandjes die opgevrolijkt werden door het gezang van duizenden vogeltjes. Hij herinnerde zich ook Marcelio dos Santos, altijd van de partij, met het eeuwige flesjes Bohemia in zijn hand, de zon in zijn volle blonde manen, het air van avontuur dat hem omringde als de blokjeshemden die hij tot zijn navel ontknoopt droeg. Marcelio dos Santos... de blonde avonturier, de beste vriend van zijn vader - dacht hij toen althans. In werkelijkheid was Marcelio een van de vele werknemers van de oude patrão en ging hij louter mee als hulp, maar van die dingen had het jongetje van zeven nog geen besef.

Dos Santos hield van de jungle, hij was er zichtbaar in zijn element. Op kantoor was ongetwijfeld Paulo’s vader degene die de lakens uitdeelde, maar in het oerwoud was Dos Santos degene die de aanwijzingen gaf aan de bootsman; degene die voorop liep met de gids; degene die de vrouwen te hulp schoot wanneer ze werden lastiggevallen door vogelspinnen of slangen of ander ongedierte; degene die de jongens leerde vissen en jagen op *iguanas*. Marcelio was overal geweest. Hij had alles gezien, alles gedaan. Hij was telecommunicatie-ingenieur van beroep en had jarenlang gewerkt in Angola, Afghanistan, Maleisië, de Caraïben, waarschijnlijk Trinidad, maar dat was Paulo altijd schimmig gebleven. Hij had revoluties meegemaakt en burgeroorlogen; hij was zelfs ooit beschoten geweest en had daar op zijn

linkerschouder een litteken als een ritssluiting aan overgehouden. Een beetje een vreemde vogel was hij wel, zoals hij zijn zwembroek steevast zo laag droeg dat zijn schaamhaar erbovenuit kringelde, of zoals hij overal en in bijzijn van wie dan ook ongegeneerd uit zijn neus peuterde en daarbij zijn vangst vaak nog opat ook, maar voor Paulo en zijn broers was hij de beste kameraad die ze zich tijdens die vakanties maar konden wensen. Hij was meer een van hen dan een van de volwassenen.

Toen ze een keer met zijn tweeën langs de rivier wandelden, vroeg Paulo hem hoe het toch kwam dat hij zo anders was dan de anderen. Marcelio had geschrokken opzij gekeken en hem nogal onbeholpen door zijn haren gewoeld, maar zich verder in een geheimzinnig stilzwijgen gehuld. Een antwoord had Paulo pas gekregen toen zijn moeder hen die avond kwam onderstoppen en hij haar dezelfde vraag voorlegde.

‘Marcelio?’ had ze vertederd gezegd, voordat ze hem een kus op zijn voorhoofd drukte. ‘Ach, Marcelio is gewoon een flierefluiter.’

Acht uur later na een overstap in São Paulo arriveerden ze in Belém aan de rivier de Pará. Het was of het toestel halverwege de oceaan stilletjes rechtsomkeer had gemaakt; ze bevonden zich op een ander vliegveld, een ander continent, maar het waren dezelfde glazen bazaars die hij doorkruiste, gevuld met de rondzingende echo's van duizenden stemmen; dezelfde taxfree winkeltjes die hij passeerde, dezelfde voortjakkende mensenmenigte.

Paulo haastte zich naar de transferbalie. De baliemedewerker ging aan de gang met zijn computer en overhandigde hem zijn reispapieren. Hij had zich alweer door de mensenstroom laten meevoeren toen de baliemedewerker hem terugriep.

'Excuse me, Sir. But what's that?' zei deze, wijzend naar de rugzak om Paulo's schouder.

'This? A back pack, hand luggage. Weighs nothing, you see?'

Ter demonstratie hield hij de rugzak aan zijn middelvinger omhoog, die daarop vervaarlijk doorboog.

'Sorry, senhor, but you will have to check that in.'

'But it contains fragile stuff, mister. Camera, laptop, mobile phone. I need these things on board. I'm doing a feature, you see. I'm a travel writer. *Journalista*. So, *perdoe-me, senhor*, I'm terribly sorry, but I really can't leave you this bag.'

Hij had zich opgemaakt voor een slepende woordenwisseling, maar de man haalde slechts zijn schouders op en wenkte koeltjes de volgende in de rij, waarop Paulo maakte dat hij wegkwam voordat de man zich kon bedenken.

De gate voor Maraibo bleek een achteruitgang ergens in een lang vergeten benedenhoekje van de vertrekhal. Er was geen roltrap, geen lift, alleen een smal betonnen trappetje waarop Paulo afdalend met koffer in de hand en rugzak om zijn schouder haast zijn nek brak. Hij was de enige wachtende in het hok. Na een poos probeerde hij de deur en bleef met deurklink in de hand staan wachten tot een loeiende sirene zijn overtreding zou verraden. De sirene bleef uit.

Achter de deur strekte zich een baai uit van zinderend asfalt. De hitte sloeg hem in het gezicht; kerosinedampen ontnamen hem een moment lang de adem en de straalmotoren aan een naburige gate overstemden iedere poging tot een gedachte. Twintig meter verderop langs een gele streep ontdekte hij een groen-wit busje, waarvan juist op dat moment de deuren uiteen ploften.

De chauffeur begroette hem met een lusteloos '*Vamos*', dat van het handjevol passagiers achterin de bus een verontwaardigd geroezemoes ontlokte. Paulo zocht een plekje ergens vooraan.

Ze verlieten de luchthaven en een tijdlang zag het ernaar uit dat men hen over land naar Maraibo zou brengen. Het was minstens vijftien jaar geleden dat Paulo voor het laatst in Pará was geweest. Hij bekeek zijn omgeving nu door andere ogen en moest met iets van teleurstelling constateren dat ook wat stedelijke landschappen betreft de wereld kleiner was geworden. Hij had zich evengoed in Portugal of Spanje kunnen wanen, tijdens een hete maar natte zomer. De weg was omzoomd met palmen en reclameborden en de groene heuvels op de achtergrond werden overwoekerd door witgekalkte huisjes met terracotta pannendaken. Boven het land dreven donkere stapelwolken als zeppelins die elk moment dreigden neer te komen; nu en dan scheen er een hint doorheen van Beléms skyline. Paulo kon niet wachten tot ze de groene woestijnen zouden betreden die hij van boven had gezien.

Uiteindelijk draaide de chauffeur een terrein op waar kriskras door elkaar kleinere toestellen stonden opgesteld. Ze hobbelden het grasveld over en kwamen tot stilstand bij een tweemotorig propellervliegtuigje van het soort waarmee men rondvluchten maakt. De helft van de passagiers, waaronder Paulo, stapte uit.

Een volslanke dame in donkergroen uniform ving hen op bij het uitgeklapte trappetje net achter de vleugels. Het was een lokale vlucht, maar ze sprak de mensen aan in het Engels.

'Could you please leave that there, Sir?' zei ze, wijzend op Paulo's rugzak. 'We'll take that with us in the cargo hold.' Ze gaf hem een knipoogje.

Gedwee stond hij zijn rugzak af. Een blik op het toestel was voldoende om te beseffen dat tegenstribbelen geen enkele zin zou hebben. Het viel nog maar te bezien of er ergens geen administratieve fout was gemaakt en ze er met z'n allen wel in zouden passen.

De stewardess ging hen voor en hield eenieder bovenaan de trap een hand boven het hoofd om te voorkomen dat men zich bezerde. Ze rook aangenaam naar lavendel, merkte Paulo in het voorbijgaan op. Binnen moest men voorovergebukt naar voren schuifelen om aan te sluiten bij degenen die reeds zaten. Per rij waren er twee stoelen, waarvan eentje momenteel was opgeklapt om het gangpad te vormen. Er waren geen bagagerekken boven, en onder de stoel voor je was amper plaats voor je voeten. Paulo was terechtgekomen naast de vleugels, waar het zicht straks beperkt zou zijn, maar hij had geen zin de toerist uit te hangen en daar meteen al heisa over te maken. Dat kon altijd later nog.

Naast hem werd de zitting neergeklapt, waarin een kalende veertiger zich nogal onbeholpen liet neerploffen. Hij stootte Paulo aan, verontschuldigde zich en stak zijn hand uit.

'Vidiadhar Raman Chandra dos Ramos,' zei hij, om meteen daaraan toe te voegen: 'Zoals de Nobelprijswinnaar.'

Paulo aarzelde even voor hij de hand aannam; hij had zich nog nooit aan een medepassagier voorgesteld - toegegeven, hij had er ook nog nooit zo dicht op een gezeten.

'Paulo Monteiro de Munter,' zei hij ten slotte. 'Zoals de heilige aan wie de stad zijn naam heeft ontleend. Aangenaam.'

Dos Ramos glimlachte zuinigjes. 'Nooit van V.S. Naipaul gehoord? Sir Vidiadhar Naipaul?'

Dat had Paulo wel; sterker nog, nagenoeg alles had hij van de man gelezen, vooral dan diens reisverhalen, die hijzelf met zijn Oxfords kakaccent nogal gewichtig omschreef als *books of enquiry*, maar iets in de toon van zijn buurman stond hem tegen, dus schudde hij nee en verdiepte zich in het weinig inspirerende uitzicht buiten.

Even leek Dos Ramos te overwegen wat hij van die bekentenis moest denken. 'Och,' zei hij toen, 'misschien wordt de waarde van literatuur wel overdreven...'

Precies hetzelfde zinnetje dat hijzelf bezigde wanneer zijn oud-studievrienden tijdens de zeldzame reünies bij hen thuis fluitend zijn boekenkast inspecteerden en met iets van trots beweerden nooit of te nimmer in een boek in te kijken. Paulo kon zich de stekelige blikken van Tamara nadien ineens levendig voorstellen.

Zijn buurman raakte verward in een worsteling met zijn gordel. Paulo monsterde hem stiekem van opzij. Door de wimpers bezien had de man beslist iets weg van Salman Rushdie, die andere schrijver van Indiase komaf. Hij bezat dezelfde neerbuigende dop-ogen, datzelfde cynische, fijne mondje; die

afzichtelijke sprieten bovenop zijn kalende kop die een totale afwezigheid van ijdelheid moesten suggereren. Hij had zijn riem eindelijk vastgesnoerd toen hij zijn aandacht weer op Paulo vestigde.

‘En wat voert u naar onze wildernis, als ik vragen mag?’

‘Uw wildernis?’ flapte Paulo eruit, nauwelijks in staat zijn verontwaardiging te verhullen. ‘Wel, uw ontbossing, als u het echt weten wilt...’

Een door merg en been dringend kabaal hoedde Paulo voor een ongewis vervolg: de propellers waren aangeslagen. Dos Ramos zei iets terug, maar ook zijn woorden moesten het ontgelden, wat Paulo overigens niet betreurde.

De stewardess moest het stukje over de gordels en de nooduitgangen noodgedwongen voorovergebogen uitvoeren. Ze droeg een bh met bloemetjesmotief en op haar linkerborst prijkte een eenzame moedervlek als een vlot op hoge zee. Zelden had Paulo passagiers die onheilsprofetie met zoveel aandacht zien volgen. Na de vertoning wurmde de stewardess zich tussen de stoelen van de piloten om plaats te nemen achter de tweede stuurknuppel. Het toestel taxiede naar het begin van de startbaan, waar de herrie van de motoren nog een paar tandjes werd opgevoerd. Hortend en stotend schoten ze vooruit en kwamen vrijwel onmiddellijk los van de aarde.

Onder hen gleed een glooiend landschap van broccoli voorbij, dat zich uitstreckte zover het oog reikte. Mijlen verderop, ergens halverwege de horizon, had een rivier een modderbruin kronkelspoor getrokken. Nagenoeg de helft van Paulo's raampje werd in beslag genomen door een stuk plaatmetaal, maar wat overbleef was gelukkig bevreemdend genoeg. De reis terug naar de kust zou hij per rivierboot maken om een paar mooie plaatjes te kunnen schieten, maar dit vogelvluchtperspectief had hij beslist niet willen missen. Onvoorstelbaar dat daar in die heimelijke groene wereld onder hen echt nog mensen leefden op de oorspronkelijke manier, dacht hij, zonder telefoon, zonder computers, zonder internet, zonder kantoren, zonder managers...

Aanstalten makend zijn camera tevoorschijn te halen, herinnerde hij zich het verzoek van de stewardess en vervloekte hij de planner van Gol Linhas die hen dat toestel had toegewezen; daarna vervloekte hij zichzelf dat hij er niet aan had gedacht ten minste zijn mobiele telefoon uit zijn rugzak te vissen.

De foto die Paulo in de online archieven van de *Estade de São Paulo* had gevonden was eveneens vanuit de lucht genomen, ergens in Rio Preto da Eva, noordelijk Amazonas, op nog geen vijftig mijl van de bewoonde wereld. Op een open plek tussen de bomen hielden drie rood beschilderde indianen met hun bogen de maker van de foto onder schot, en in zekere zin dus ook de lezer van het stuk. Daags tevoren waren de bulldozers en ander zwaar materieel gearriveerd en konden de houthakkers die er al wekenlang lusteloos rondhingen eindelijk aan de slag. Maar ze hadden hun machines nog niet opgestart of ze werden onthaald op een regen van pijlen en speren. Niemand werd dodelijk getroffen, het zou slechts een waarschuwing zijn geweest. Onderzoek identificeerde de boosdoeners als een groep *Urukuyana*, zogenoemde *índios bravos*, wilde indianen, waarvan niemand het bestaan had vermoed, en de multinationals die het project financierden al helemaal niet, naar ze claimden...

Waar Paulo naartoe ging zou hij geen *Urukuyana* ontmoeten, maar wellicht wel geestverwanten. Wat bewoog deze mensen om het met pijl en boog op te nemen tegen de voorbodes van de eenentwintigste eeuw? Waarom de lendendoekjes niet afgeworpen en simpelweg verruild voor een paar jeans? Waarom niet gewoon meegedaan met het ene grote gezellige dorp dat de ganse wereld in rap tempo geworden was?

Ineens voelde hij een por tegen zijn schouder. Dos Ramos; hij hield hem een dienblad met bekertjes voor. Paulo nam er een af en bedankte hem vriendelijk, waarna Dos Ramos het dienblad doorgaf naar achteren. Juist toen Paulo de metalen folie van zijn eigen bekertje had verwijderd, maakte het toestel een smak. In zijn raampje schudde de vleugel nog losjes na. Toen veranderde de lucht waarover ze vlogen in een weg vol kuilen.

Paulo en Dos Ramos keken elkaar een moment in de ogen.

'Waarom gebeurt dit altijd precies wanneer het eten wordt opgediend?' riep Dos Ramos, nauwelijks verstaanbaar boven het geraas van de propellers. 'Als je het mij vraagt is het een practical joke, bedoeld om passagiers de stuipen op 't lijf te jagen, als je begrijpt wat ik bedoel. Alle piloten rond de wereld worden erin ingewijd voor ze hun brevet halen. Kijk, bij een luchtzak kun je namelijk niks morsen, zie je wel?'

‘Hoe bedoel je?’ vroeg Paulo. Hij begreep wel dat bij een vrije val het bekertje niet harder kon vallen dan de inhoud ervan – de colleges in Delft waren niet helemaal aan hem voorbijgegaan – maar nu kon Dos Ramos hem tijdens de maaltijd mooi het concept van gewichtsloosheid uitleggen en hoefden ze het niet over Literatuur te hebben. Toen Dos Ramos zijn college klassieke mechanica had afgerond, vroeg hij:

‘En wat ging u ook alweer doen in Maraïbo, zei u?’

‘Och, gewoon,’ antwoordde Paulo schouderophalend, ‘vakantie vieren...’

Dos Ramos keek hem eerst argwanend aan, maar toen vertrok zijn zuur glimlachje zich tot een duivelse grijns. ‘Wel, in Maraïbo hoeft een jongeman als u zich in ieder geval niet te vervelen...’

De mensen voor hen keken geschrokken om; het gebulder naast Paulo had evengoed van een man in levensnood kunnen zijn.

*

Paulo werd gewekt door een duw in zijn zij.

‘Monteiro! Monteiro, moet u eens kijken!’ riep Dos Ramos. Hij tikte geestdriftig tegen zijn raampje.

Paulo forceerde een glimlach en knikte instemmend, maar daar bleek zijn buurman geen genoeg mee te nemen.

‘Moet u daarbeneden kijken! In de rivier!’

Het voorbeeld volgend van de passagiers in zijn rij kwam Paulo half overeind om in de tegenoverliggende raampjes een glimp op te vangen van de rivier. Zelfs de piloot leek gehoor te geven aan Dos Ramos’ oproep, want plots ging hij lager vliegen en maakten ze een flauwe bocht naar links. Weldra begonnen de mensen te wijzen en vulden de Oo’s en Aa’s de cabine, maar hoe Paulo zijn nek ook verrekte, hij kon niks ontwaren.

De piloot schoof zijn koptelefoon opzij en riep iets achterom. De mensen voor hen waren zo goed de woorden door te geven.

‘Botos vermelhos!’

Rivierdolfijnen.

‘Het zijn er zoveel!’ riep Dos Ramos uit. ‘Wat komen ze hier doen? Jagen? Paren? Sterven?’

Paulo leunde zijn hoofd weer tegen de wand en sloot zijn ogen.

Een halfjaar tevoren had Paulo zijn baan bij Alcatel Telecom opgezegd, een leverancier van telecommunicatieapparatuur. Hij had het veertien maanden, drie weken en twee dagen uitgehouden, en kon toen met zekerheid zeggen dat telecommunicatietechniek lang niet zo opwindend was als Marcelo dos Santos in een ver verleden had doen voorkomen. De markt voor telecommunicatieapparatuur was juist ingestort vanwege het barsten van de internetzeepbel; weldra zou het bedrijf moeten inkrimpen. Werknemers die uit eigen beweging ontslag namen, kregen een halfjaarsalaris mee. Diezelfde middag nog tekende Paulo en met het geld maakte hij een start als freelance wetenschapsjournalist/tekstschrijver. Vrienden die zijn plannen vernamen verklaarden hem voor gek. 'Je hebt je leasewagen vrijwillig ingeruild voor... een herenfiets?!' Tamara opperde voorzichtig of hij het niet beter eerst parttime kon proberen, wat hij eenvoudig kon pareren met de opmerking dat zijn handtekening reeds was gezet. En zijn vader keek pijnlijk weg nadat hij tijdens het jaarlijkse familie-etentje in sterrenrestaurant De Reuzel in Schipluiden zo onbezonnen was geweest uit beleefdheid naar Paulo's werk te informeren. 'Freelance journalist...' prevelde hij voorzichtig terwijl hij uit het raam keek, alsof het geen beroep maar een terminale ziekte betrof.

Toch was het vrije bestaan Paulo alleszins meegevallen. Er bleek wel degelijk behoefte te zijn aan mensen die de techniek begrepen en dat nog in klare taal konden uitleggen ook. Wie weet zou hij die leasewagen over een poos zelf kunnen bekostigen. En zo niet, alles was in ieder geval beter dan je leven te slijten in een duf kantoor, de dagen vullend met politieke spelletjes, met als enige doel de volgende reorganisatie te overleven, nietwaar?

Opnieuw werd Paulo gewekt, maar ditmaal kon hij de oorzaak niet duiden. Gedesoriënteerd rondblickend stuitte hij op de slaperige kop van Dos Ramos, die Paulo aankeek alsof hij hem een antwoord schuldig was. Het duurde even voor Paulo zich realiseerde wat eraan mankeerde: de herrie van de motoren was weggevallen! De raspige ademhaling van de kerel voor hem was ineens akelig helder hoorbaar, boven het zachte fluiten van de wind.

Paulo wierp een blik voor in de cockpit. De piloten deden wat piloten altijd doen: aan knopjes frunniken, meters aflezen, in microfoons brabbelen, nu en dan iets in een logboek krabbelen. Hun handelingen waren afgemeten en beheerst. Buiten draaiden de propellers nog steeds, zij het dan geluidloos, maar zo te zien was er niks aan de hand. Dos Ramos' gezicht naast hem vertrok zich tot een herkenbare schaamtelach.

Het moment erop dook de neus van het toestel omlaag.

Paulo's maag trok zich samen. De druk in zijn oren nam in ijlt tempo toe. Een oorverdovend gefluit weergalmd door de cabine en er ging een siddering door het toestel die steeds heviger werd. De piloot stak zijn hoofd om de hoek en riep iets. Hij zag lijkbleek.

De gezichten van de passagiers stonden onbegrijpend, verwilderd, maar niemand gaf een kik; iedereen staarde muisstil voor zich uit.

Het toestel boorde zich door laaghangende bewolking en werd ruw door elkaar geschud. Paulo kneep zo hard in de armleuningen dat zijn vingertoppen gevoelloos waren geworden.

Het vliegtuig begon te rollen; de piloten worstelden met de stuurknuppels om hem recht te houden. De broccoli in de ramen was uitgegroeid tot monsterachtige omvang, de blaadjes aan de bomen waren inmiddels keurig van elkaar te onderscheiden. Vlakbij stooft een paar papegaaien majesteitelijk op.

Daar waren de eerste klappen tegen de onderzijde van het toestel al; ze snoeiden de bovenste boomtoppen af.

‘Hou je vast!’ schreeuwde Dos Ramos in zijn oor - de man zat werkelijk vol goede adviezen.

Door de ramen tussen de schouders van de piloten kwam de jungle recht op hen af. Nu was het de stewardess die haar hoofd achterom stak en de passagiers iets toe gilde. De mensen voor Paulo bogen zich voorover, met het hoofd tussen de knieën. Dos Ramos en Paulo volgden hun voorbeeld.

Het toestel maakte een onbeschrijflijke beweging, waarop iemand voor hen als een pop tegen het tussenschot van de cockpit werd geslingerd. Zittingen kraakten - of nekwervels. Toen begon het krijzen.

Het voelde alsof ze in de auto op volle snelheid door een maïsveld banjerden. De afremming was misselijkmakend, maar niet wat je van een noodlanding zou verwachten. Met dichtgeknepen ogen en ingehouden adem wachtte men op de genadeslag - maar de genadeslag bleef uit.

In plaats daarvan: stilte, doodse stilte.

Het is voorbij, dacht Paulo. En godzijdank was het kort en pijnloos. Maar toen hij zijn ogen opende bevonden ze zich nog steeds in het toestel. Ik heb mijn ogen verdomme te snel geopend, flitste het door zijn hoofd. De klap moest nog komen! Maar die stilte dan? En waarom bewogen ze niet langer?

Dos Ramos en hij wisselden een vlugge blik uit. Paulo probeerde door het raampje te loeren, maar het glas aan de buitenzijde was bedekt met bruingroene smurrie.

Iemand kuchte.

‘God zij geprezen,’ prevelde iemand anders.

Stilaan nam het gekerm toe en begonnen de mensen zich te verroeren. Een geur van menselijke uitwerpselen drong Paulo’s neus binnen. Zijn zitting voelde warm en vochtig aan. Bloed? Was hij gewond geraakt? Waarom voelde hij dan geen pijn?

Eenmaal uit zijn veiligheidsgordel bevrijd wrong hij zich tussen de mensen door. Hij klauterde over losgeraakte zittingen en andere rommel en ontwaarde achterin een kerel die tegen de deur stond te bonken.

‘Laat me erlangs,’ stamelde Paulo. ‘Laat me erlangs...!’

Hij duwde de man opzij en samen zetten ze hun schouders ertegen. Bij de tweede poging schoot er iets los, waarop de man met deur en al voorover tuimelde, zo de bosjes in. Paulo sprong hem achterna en hielp hem overeind. De man mankeerde gelukkig niks.

De sensatie van vaste grond onder Paulo’s voeten stuurde aangename tintelingen langs zijn rug en hij begon ongegeneerd te lachen. Onwennig deed hij een paar stappen vooruit, maar al gauw begaven zijn knieën het en zakte hij neer op een heerlijk donsbed van zwarte aarde. Hij wroette zijn vingers erdoor, wreef het fijn tussen zijn handpalmen. Toen pikte zijn neus weer die geur op van uitwerpselen. Hij tastte zichzelf af en ontdekte de bron: hij had zichzelf bevuild. Hij strompelde een eind het bos in, hurkte neer en verschoonde zichzelf zo goed en zo kwaad als dat ging met een handvol zachte, pluizige bladeren. Het waren gelukkig geen brandnetels.

Op de weg terug bleef hij plotseling staan. Het uitzicht trof hem als een draai om de oren. Het vliegtuigwrak voor hem was geheel overwoekerd. Het was alsof hij verkeerd was gelopen en uitgekomen bij een ander wrak. Vanaf de boomkruinen hoog boven hen hingen lange bruine tentakels neer die de metalen indringer in een dodelijke wurggreep hielden. De romp zat onder de takken en bladeren en bruine vegen, van het wit-groen van Gol Linhas was vrijwel niks meer over. De vleugels waren gekortwiekt en evenals de motoren bedekt met zachtgroene pluimage. De aarde erachter was nergens omgeploegd; nergens in de groene ommuring rondom was een bres geslagen, nergens waren sporen te zien die verrieden hoe ze waren neergekomen. Het ding voor hem moest hier al jaren hebben gelegen.

‘Hé, Paulo!’ riep iemand uit het wrak hem toe. ‘Help eens een handje!’

Het was Dos Ramos.

Uitslover, dacht Paulo.

Die avond hielp de kleine Paulo zijn moeder buiten de tafel te dekken. Eerst liet hij de karaf limonade uit zijn handen vallen omdat de plotselinge roep van een vogel zijn aandacht had getrokken, toen brak hij een glas. Of hij alsjeblieft alles wilde laten staan. Terwijl zijn moeder de scherven oprapte, vroeg ze hem iedereen te gaan halen voor het eten, zo kon hij tenminste geen schade meer aanrichten. Ze had haar vraag nog niet uitgesproken of hij was gevlogen.

Hij rende het bospad af naar het tweede strandje, waar Marcelio en hij die ochtend een enorme meerval aan de haak hadden geslagen. En daar vond hij ze: zijn vader en Marcelio, zij aan zij tot hun knieën in het koperen glore van de ondergaande zon. Ze waren verwickeld in een geanimeerd gesprek – zijn vader althans. Het was de enige manier van spreken die zijn vader kende, geanimeerd. Zijn stem galmde over het water. Marcelio stond met de handen in de zij naar hem te luisteren. Nu en dan keek hij opzij tegen zijn vader op, terwijl deze zijn blik strak gericht hield op de overkant. Zijn vader hield van vergezichten. ‘Nimmer het grote plaatje uit het oog verliezen,’ drukte hij zijn jongens altijd op het hart.

Paulo hield zich muisstil en keek ademloos toe. Het was alsof hij zijn eigen toekomst voor zich zag, alsof de levens waaruit hij eens zou moeten kiezen voor hem waren gematerialiseerd: het leven van de zakenman en dat van de vrijbouter, geld of avontuur. Lange tijd bleef hij daar stilletjes staan kijken, wikkend en wegend, tot zijn vader hem in de gaten kreeg en bij zich riep.

Pas veel later begreep Paulo dat zijn vader Marcelio die avond bij de rivier had ontslagen.

Niet lang daarna verhuisde het gezin naar Europa.

II – HET WRAK

1

Het ding dat ze naar buiten droegen bleek een lichaam te zijn. Paulo en de kerel die naar buiten was gevallen snelden toe om de ongelukkige bij het hoofd over te nemen. Het was de stewardess, zagen ze nu – Maria G. DaRosa, stond op haar bloedbesmeurde naamplaatje te lezen. Ze zeulden haar naar een grasveldje verderop. Ze was buiten bewustzijn en bloedde uit haar neus, maar ze wisten niet hoe ernstig de rest eraan toe zou zijn, dus lieten ze haar daar liggen en keerden meteen terug naar het toestel.

Een voor een hielpen ze de anderen naar buiten. Bij de deuropening gekomen keken de mensen verdwaasd rond voor ze de uitgestoken handen aannamen en de sprong waagden. Ze strompelden bij het wrak vandaan en ploften naast de stewardess neer in het gras, waar ze wezenloos voor zich uit bleven staren. Ze zagen eruit alsof ze van een andere planeet waren gekomen, een andere tijd.

Na een poos stak Dos Ramos zijn hoofd naar buiten. Hij had hun hulp niet nodig om af te stijgen. Hij ging de mensen langs en hurkte bij ze neer, vroeg of ze oké waren, klopte ze op de schouders.

‘Kom,’ zei hij langs zijn neus weg toen hij Paulo passeerde. Paulo volgde hem weer naar binnen, waar hem de volgende schok wachtte. De cabine was een puinhoop. Niets was meer wat het was geweest voor de crash. Achterin waren de zittingen losgekomen en in elkaar verwrongen geraakt. Her en der hingen plastic panelen van het plafond neer, kluwen kabels blootlegend. Hij kon zich niet herinneren het toestel zo achtergelaten te hebben.

Dos Ramos had zijn bovenlijf door de deuropening van de cockpit gewurmd.

‘En?’ vroeg Paulo.

‘Hij zit klem. Muurvast.’

Het zweet gutste van Dos Ramos’ voorhoofd, de glazen van zijn brillette waren vanonder beslagen. Paulo kon zich niet herinneren of hij dat brillette tijdens de vlucht ook had gedragen.

‘Mag ik?’ Paulo stak zijn hoofd naar binnen en moest een hand voor zijn neus houden. Het rookte er naar een mengsel van alcohol en urine. Eerst dacht hij dat het kerosine was of batterijzuur of iets dergelijks, maar toen zag hij bovenop het dashboard de fles op zijn kant liggen, zonder dop en nagenoeg leeg. Johnny Walker, red label. De piloot kreunde. Het oerwoud was de ramen binnengedrongen en had zijn lichaam op meerdere plekken aan spietsen geregen. Zijn huid zag asgrijs, maar zijn borstkas ging nog zachtjes op en neer. Paulo raakte een van de staken aan, waarop de man het uitschreeuwde en zijn hand vastgreep met een kracht die Paulo niet meer achter hem had gezocht.

‘We zullen die staken moeten doorzagen,’ zei Paulo achterom.

‘Uiteraard, maar waarmee?’

Paulo ging Dos Ramos voorlangs en steeg de cabine af. Buiten legde hij het probleem voor aan de twee mannen die zich inmiddels om de stewardess op de grond ontfermden. Een van hen bleek wel een zakmes te hebben, zo-een met een zaagje eraan, maar het ding zou nog in zijn handbagage zitten. Volgende vraag: waar was de handbagage? Weer binnen legde Paulo de vraag voor aan de piloot.

‘In de staart...’ verzuchtte deze.

Onderaan de staart gaapte een rafelig gat, alsof ze in de lucht waren aangevallen door een prehistorisch monster. Behalve de vleugels en de geknakte staartvin was er weinig meer van over. De bagage was verdwenen op een paar kartonnen dozen na.

Paulo waagde zich een paar passen de jungle in, maar kon van daaraf niks ontdekken. Hij herinnerde zich het moment dat ze de eerste boomtoppen hadden geraakt en probeerde na te gaan hoeveel seconden het had geduurd voordat ze tot stilstand waren gekomen. Tien, twintig? De bagage kon kilometers van hen vandaan liggen.

Terug in de cabine zei hij: 'Ik heb even rondgekeken, maar we zullen dieper het oerwoud in moeten trekken.'

Dos Ramos wierp hem een bedenkelijke blik. 'Ik ben bang dat we niet zoveel tijd hebben...'

De piloot verbeet de pijn en verdraaide zijn nek om een glimp van hen op te kunnen vangen. Hij had zijn ogen wijd opengesperd.

'Misschien kunnen we die zoi aan de buitenkant loskrijgen,' opperde Paulo. 'Laten we kijken waar die takken ontspringen.'

Ze vonden de neus van het toestel begraven onder metershoge kluwen kreupelhout, die ondanks het geruk en getrek niks meegaven. Ze zochten de plek van de crash af naar iets met een scherpe rand, iets dat als zaag zou kunnen dienen, maar alles wat in aanmerking kwam zat nog vast aan het toestel. Met hun blote handen kregen ze de staken niet doormidden, evenmin als met hun tanden. Dos Ramos zuchtte en schudde het hoofd.

Toen ze weer omkeken hing het hoofd van de piloot slap opzij. Zijn hemd was doordrenkt van bloed, waaraan vliegen en ander gespuis zich al tegoed begonnen te doen. Dos Ramos voelde aan zijn pols.

'Bewusteloos,' zei hij, rondkijkend. 'Ze moeten hier toch ergens een eerstehulpdoos hebben of een survivaalkit of zo?'

'Laten we het de andere piloot vragen,' zei Paulo.

Maar buiten bleek ook Maria DaRosa nog buiten westen te liggen. Dos Ramos hurkte bij haar neer en nam haar pols op. Hij hield haar oogleden uiteen en keek in haar ogen. 'Mogelijk een hersenschudding...' mompelde hij. Hij opende haar mond; haar voortanden waren afgebroken. Hij voelde aan haar tong; ze had hem niet ingeslikt. Paulo keek samen met twee andere mannen toe. De ene, een langharige slungel, vroeg Dos Ramos:

'Hoe is het met die andere?'

'We krijgen hem niet vrij,' zei Dos Ramos zonder zijn onderzoek te onderbreken.

'Maar is hij wel aanspreekbaar?'

'Nee,' antwoordde Paulo in Dos Ramos' plaats.

'Da's klote,' zei de slungel. 'Da's goed klote, man. De enige twee die weten wat nu te doen, en beiden liggen in katzwijn. Fuck...!'

Dos Ramos wierp Paulo een kortstondige maar veelzeggende blik.

Op initiatief van Dos Ramos besloten ze de groep op te splitsen. Terwijl de achterblijvers de piloot zouden proberen te bevrijden, gingen de hippieachtige slungel, die luisterde naar de naam Alberto Carlos, en Paulo op zoek naar de bagage. Niet alleen vanwege het zakmes, maar ook, en wat Paulo betreft vooral, vanwege de mobiele telefoons. De gsm's die ze hadden weten te bemachtigen hadden geen van allen bereik, maar zowel Alberto Carlos als Dos Ramos hadden een satelliettelefoon in hun handtas zitten.

Ze volgden de richting die de romp aanwees en zwierven een paar minuten later al moederziel alleen rond in het schemerduister van de bush. Er hing een verstikkende stilte. Het oerwoud was dichtbegroeid maar op grondniveau alleszins begaanbaar. Het terrein was heuvelachtig en vol oneffenheden, stenen, wortels. Nu en dan stopten ze om de omgeving af te speuren. Met ingehouden adem luisterden ze naar het klepperen van de bladeren, naar de cicaden en muggen en in de verte het sporadische gekwetter van de vogels. Ze passeerden woudreuzen met wortels als steunberen. Om de zoveel meter knakte Paulo een tak of een liaan op ooghoogte doormidden om hun weg te markeren, zoals de indianen dat deden.

'Hé Paulo!' riep Alberto Carlos, achter hem aan sjokkend. 'Hoe ver wilde je eigenlijk gaan, man?'

Hij hield zijn rechterarm tegen zijn borst gedrukt, alsof hij een mitella droeg. Zijn hemd was doorweekt van het zweet. Ze pauzeerden onder een enorme kapok en staken een sigaret op.

'Hoe lang voor ze ons komen zoeken, denk je?' vroeg Alberto Carlos, de rook uitblazend.

'Geen idee, maar ik zou er liever niet op wachten. Beter om ze zelf een belletje te geven.'

'Mijn idee, man. Denk je dat ze die piloot vrij krijgen?'

'Als we dat mes vinden wel. Zullen we weer?'

Alberto Carlos trok een vies gezicht. 'Weet jij straks de weg terug nog te vinden? Want ik zal je eerlijk zeggen, dit padvindergedoe is nooit mijn ding geweest. Op de middelbare school ben ik eens op kamp geweest naar Araripe. Je kent dat wel, kanoën, abseilen, dat soort shit. Ik kwam thuis met een blindedarmontsteking en een smoelwerk vol zweren. Ik had geweigerd uit dezelfde blikjes te eten als mijn klasgenoten en de hele week niet gescheten, man. Mijn moeder heeft me nooit meer laten gaan.'

Paulo liet hem voorgaan om hem het tempo te laten aangeven.

'Misschien heeft iemand ook een navigatiesysteem meegenomen,' riep Alberto Carlos achterom. 'Zou handig zijn als we ze zo de coördinaten konden doorgeven – zijn we voor het avondeten nog terug in de beschaafde wereld!'

Een kreet van verre doorbrak de trance van het marcheren. Het geluid galmde even na en werd toen beantwoord door kreten van elders, hoog boven hen. Het klonk alsof er honderden toiletten tegelijk werden doorgetrokken. Ze speurden de boomkruinen af, maar konden niks anders ontwaren dan takken en bladeren.

'Brulapen,' mompelde Paulo achteloos alvorens hij zijn pas hervatte, Marcelio dos Santos' manier van doen van jaren geleden nabootsend.

'Je houdt me voor de mal,' zei Alberto Carlos.

'Nee.'